

Sitrep Irak
NR.24, 27/05/04
Stand van zaken: 09.00 uur

Dit sitrep is een gezamenlijke productie van AIVD, MIVD en Buitenlandse Zaken. Onder verwijzing naar de brief van de Coördinator I&V dd. 22 januari jl. met kenmerk 04G463079, diene dat bij het opstellen van deze sitrep geen verschillen van inzicht naar voren zijn gekomen.

Samenvatting: Op internationaal politiek vlak wordt sinds VS en VK op 24 mei een ontwerp-resolutie aan de Veiligheidsraad hebben voorgelegd, onderhandeld over een nieuwe resolutie. Naar verwachting zal deze in juni worden aanvaard. Gevoeligste onderwerpen zijn de mate van soevereiniteit van de Iraakse interim-regering en de relatie van deze regering met de multinationale stabilisatiemacht. In Irak wordt thans onder leiding van VN afgezant Brahimi gewerkt aan de samenstelling van de interim-regering. Deze zal waarschijnlijk eind mei/begin juni worden bekendgemaakt. Op het gebied van de veiligheidssituatie is gedurende de afgelopen weken in diverse plaatsen in Zuid-Irak een opleving van Muqtada al-Sadr's Milities gerapporteerd en is er nog immer sprake van een dreiging van voormalige regime-aanhangers en buitenlandse strijders / internationale terroristische bewegingen.

I Politieke en militaire ontwikkelingen

A. Internationale politieke ontwikkelingen (BZ):

Op 24 mei jl. hebben de VS en het VK een ontwerp-resolutie (tekst bijgevoegd) inzake Irak aan de Veiligheidsraad (VR) voorgelegd. De initiële reactie van de leden van de VR was voorzichtig positief, maar met name Frankrijk en Duitsland gaven aan het belangrijk te vinden te wachten tot de resultaten van de missie van VN-afgezant Brahimi bekend zijn. Met name Frankrijk heeft bij monde van president Chirac aangegeven nog een aantal ophelderingen en aanpassingen te wensen. Zo is voor Frankrijk *volledige* soevereiniteitsoverdracht cruciaal en resteren er vragen over de mate van 'reële' soevereiniteit (ook in de ogen van Irakezen zelf) in veiligheids- en economische aangelegenheden, inzake de relatie tussen MNF en Irakese regering, en de duur van het mandaat en acht Duitsland het wenselijk om een de samenstelling van de interim-regering te beoordelen alvorens deze in de resolutie te verwelkomen. Ook andere landen wezen tevens op de in hun ogen onduidelijke paragrafen over de uitnodiging van de multinationale troepen (MNF) door de Iraakse autoriteiten en over de Iraakse zeggenschap over de MNF (zie hieronder). Inhoudelijk gaat de resolutie in grote lijnen in op het politiek proces, de rol van de VN en de MNF. In de operationele paragrafen wordt een aantal punten duidelijk vastgelegd (einde bezetting, opheffing CPA, overname van het gezag door een

soevereine interim regering per 30 juni 2004, politiek proces tot eind januari 2005) maar het politieke proces na de verkiezingen van januari 2005 blijft onbesproken. Ook wordt de rol van de VN (waaronder de leidende rol bij de ondersteuning van de Iraakse bevolking bij de vorming van de instellingen van een representatieve regering) nauwer vastgelegd, met een duidelijke taak op korte termijn en een eventuele bredere taak op langere termijn. Tenslotte wordt de rol van de MNF vastgelegd. De resolutie besluit dat de MNF de macht heeft om "alle maatregelen te treffen, die tot het bevorderen van stabiliteit zullen leiden" en de VN te beschermen. Voor dat laatste wordt een separate entiteit in het leven geroepen. Het mandaat van de MNF kan binnen twaalf maanden na de aanvaarding van de resolutie worden gezien, of eerder op verzoek van de transitieregering (regering vanaf januari 2005). De resolutie gaat in op de belangrijkste onderwerpen, maar is in sommige gevallen onduidelijk, hetgeen vooral inzake de MNF onwenselijk is. De relatie tussen MNF en Iraakse autoriteiten en de status van de troepen wordt slechts in grote lijnen gedefinieerd. Hierover is echter nog een aanvullende briefwisseling voorzien tussen de binnenkort te installeren interim-regering en de MNF. Daarin zal onder andere worden voorzien in een uitnodiging aan de MNF en afspraken over het gezag over de MNF en de bevoegdheden van de interim-regering terzake. De tekst geeft ook weinig duidelijkheid over het politieke proces op langer termijn; anderzijds biedt dit ook de (noodzakelijke) ruimte voor eventuele aanpassingen van het politieke proces aan de wensen van verschillende Iraakse politieke leiders (zoals noodzakelijk is gebleken in januari en maart jl.). Dit is, alles afwegende, dus positief. Ook positief is dat de in de tekst geformuleerde rol van de VN in lijn is met wat de VN zelf acht te kunnen doen in Irak.

In New York wordt verder onderhandeld. Op 26 mei vond een tweede besloten zitting van de Veiligheidsraad plaats. Posities lijken te convergeren, ook ten aanzien van de belangrijkste nog openstaande punten: de veiligheidsarrangementen en de wijze waarop deze worden vastgelegd in de resolutie, de duur van het mandaat van de MNF en de wijze waarop de IIG wordt betrokken bij en geconsulteerd over de resolutietekst. De VS en het VK staan open voor (tekst)aanpassingen op deze en andere, mineure punten. Frankrijk en andere leden eisen dat de interim-regering volledige (dus ook op het gebied van veiligheid) en reële bevoegdheden krijgt en dat op een of andere manier zal blijken dat deze regering aanvaardbaar en geloofwaardig zal zijn voor de Iraakse bevolking (Frankrijk heeft wel laten weten in te zien dat het idee van een nationale conferentie voor eind juni waarschijnlijk niet haalbaar is). Op 28 mei was een expertoverleg gepland, in vervolg daarop zou wellicht een nieuwe tekst worden opgesteld.

Op 26 mei heeft de secretaris-generaal van de VN Annan aangegeven vast te willen houden aan de aankondiging van de samenstelling van de interim-regering eind mei. VN afgezant Brahimi zou midden volgende week in New York zijn en eventueel deze samenstelling kunnen presenteren aan de Veiligheidsraad. Hierna zou een consultatieperiode met de nieuwe regering kunnen plaatsvinden.

Op 24 mei heeft president Bush de eerste van een serie op Irak toegespitste toespraken gehouden, die hij tot 30 juni as. wekelijks zal houden. In deze toespraak heeft hij een "vijf-stappen-plan" gepresenteerd dat de aanhoudende Amerikaanse committering tot uitdrukking brengt. Sommige van de stappen komen overeen met de in de ontwerp-resolutie voorgestelde punten. Zo heeft president Bush benadrukt dat :

- 1) de bestuursmacht op 30 juni zal worden overgedragen aan een soevereine

Iraakse regering; 2) de VS zal blijven helpen bij het handhaven van stabiliteit en veiligheid in Irak; 3) de VS zal bijdragen aan de infrastructurele wederopbouw van Irak; 4) de VS meer internationale inspanningen zal verwelkomen; en 5) verkiezingen niet later dan 31 januari 2005 zullen plaatsvinden.

B. Interne politieke ontwikkelingen (MIVD en BZ):

Twee onderwerpen domineren momenteel de politieke agenda in Irak: het overleg inzake de interim-regering en de aanhoudende revolte van Muqtada al-Sadr. De gesprekken van VN-gezant Brahimi met diverse politieke actoren in Irak vallen niet overal goed. Vooral binnen de IGC bestaat weerstand tegen het streven van Brahimi naar een interim-regering van zogeheten 'technocratische' signatuur. Enkele leden van de IGC vrezen hun huidige positie en status te verliezen. Voorts is wantrouwen ontstaan onder de shi'itische bevolkingsgroep die 'technocratisch' gelijkstelt met 'Baathisten'.

Overigens is de notie 'technocratisch' betrekkelijk. Niet alleen zullen enkele prominente Iraakse politici terugkeren in een nieuwe (hoge) functie, maar ook zullen de nieuwe ministers onvermijdelijk een achtergrond hebben die de huidige etnisch-religieuze verhoudingen (en in het verlengde hiervan de politieke krachtsverhoudingen) weerspiegelt. Brahimi hoopt eind mei/begin juni gereed te zijn. Hoe dan ook zal het draagvlak van de interim-regering beperkt zijn. De enige wijze waarop deze zich politiek kan profileren, is door zich expliciet af te zetten tegen de Coalitie, maar hoeveel ruimte zij daarbij krijgt valt nog te bezien. Teneinde de legitimiteit van de (niet gekozen) interim-regering te schragen, beoogt Brahimi een 'raadgevend college' in te stellen, als uitvloeisel van een nationale conferentie in de zomer. Dit college zou de interim-regering moeten adviseren en beperkte uitvoerende bevoegdheden hebben.

De VN-werkzaamheden ter voorbereiding van de (parlements)verkiezingen in januari 2005 ondervinden enkele problemen, maar gaan gestaag door. Eerste doel is het samenstellen van een onafhankelijke verkiezingscommissie, waarvoor momenteel sollicitatiegesprekken worden gehouden. Mogelijk zal begin juni de commissie compleet zijn.

Shi'itische leiders, politiek en religieus, zijn zich terdege bewust van de positie van Muqtada al-Sadr (zie veiligheidssituatie) en opereren derhalve behoedzaam. Sistani en de andere hoge geestelijken laten weliswaar in subtiële bewoordingen hun afkeuring van de opstelling van al-Sadr weten, maar wensen tegelijkertijd geen bloedbad uit vrees de shi'itische bevolkingsgroep te splijten. Het geduld van de gevestigde shi'itische politieke partijen (SCIRI en Da'awa) met de Sadr-beweging raakt op, maar vooralsnog volgens zij de aanwijzingen van het religieuze establishment en beheersen zich. De shi'itische leiders zien in de huidige benadering (beperkt militair optreden van de coalitietroepen tegen zijn strijders en hem politiek verder trachten te isoleren) de beste manier om de revolte van al-Sadr in te dammen.

Alhoewel het optreden van de Falluja-brigade schijnbaar een positief effect heeft op de veiligheidssituatie in de stad, moet de afwezigheid van Coalitietroepen gezien worden als de voornaamste reden dat er geen aanvallen meer worden uitgevoerd. Bovendien opereert de Falluja-brigade voornamelijk statisch en hebben zij nog geen

enkele gezochte verzetsstrijder aan de Coalitie overgeleverd, noch zijn zij tot op heden in staat gebleken om de zware wapens in de stad te verzamelen. Volgens sommige berichten wordt de huidige situatie door het lokale verzet als een overwinning gezien. Een achterblijvend optreden van de Falluja-brigade tegen deze elementen geeft het verzet de gelegenheid om zich te hergroeperen en opnieuw te bewapenen. Een hernieuwd optreden van de Coalitie zal waarschijnlijk weer tot een uitbraak van gewelddadigheden leiden. In zulks geval kan niet uitgesloten worden dat ook de Falluja-brigade haar door de Coalitie geleverde middelen tegen diezelfde Coalitie zal inzetten.

In al-Muthanna is een aantal weken vóór de bestuursoverdracht nog altijd geen oplossing gevonden voor de impasse binnen de provinciale raad, waardoor de raad sinds begin maart niet meer is bijeengekomen. Reden voor de impasse is dat een aantal stammen hun zetels, volgens het overeengekomen roulatieschema, weigeren af te staan. Tegen deze achtergrond is de recente CPA-order inzake lokale bestuurlijke regelgeving van belang voor de voortgang van het politieke proces in al-Muthanna. Deze CPA-regelgeving stipuleert onder meer, dat de gouverneur verantwoordelijk is aan de provinciale raad en dat deze raad financiële middelen ontvangt uit de nationale begroting. Gelet op de impasse in de provinciale raad in al-Muthanna en de naderende opheffing van de CPA, is het aannemelijk dat zowel de CPA als de gouverneur vóór 30 juni geen oplossing vinden voor deze problematiek. Hierdoor is de kans groot dat de gouverneur zich meer macht dan hem volgens de regelgeving toekomt, zal toe-eigenen. Tegelijk rijst de vraag wie de financiële middelen ontvangt en beheert zolang de provinciale raad niet functioneert. Tegen deze achtergrond zal de praktijkuitvoering van de CPA-regelgeving in al-Muthanna op een aantal hindernissen stuiten, waardoor de relatieve politieke stabiliteit in de provincie op de proef wordt gesteld.

C. Veiligheidsituatie (MIVD):

De revolte van Muqtada al-Sadr duurt voort. Alles duidt erop dat hij tracht in ieder geval tot de bestuursoverdracht te volharden om daarna pas zijn positie te heroverwegen. Zijn militie (MM) lijdt echter zware verliezen (vooral in Karbala), terwijl de lokale bevolking aldaar steeds openlijker zijn vertrek wenst. Het zou overigens een fout zijn te denken, dat met zijn neutralisering het activisme dat aan de beweging van al-Sadr ten grondslag ligt, zou verdwijnen. Dit heeft een lange traditie onder de shi'ieten, enerzijds door het eeuwenlange verzet tegen de soennitische hegemonie binnen de islam, en anderzijds door de sociaal-economische achterstelling in de afgelopen eeuw in Irak. Door zijn afkomst, opvoeding en opleiding is Muqtada al-Sadr erin geslaagd deze sentimenten (in ieder geval tijdelijk) voor zijn doel te mobiliseren (hij is geen 'simpele roverhoofdman'). Vooral de ontwikkelingen van de afgelopen weken hebben voor een toename van de (stille) steun aan al-Sadr gezorgd (behalve in Karbala). Door de aanhoudende stroom beelden van mishandelingen van Iraakse gevangenen en de dood van 40 bruiloftgangers door Amerikaanse beschietingen is de impopulariteit van de coalitietroepen en vooral van de Verenigde Staten onder de Iraakse bevolking sterk toegenomen. (Zie bijlage voor nadere informatie over de ontwikkelingen omtrent al-Sadr).

Begin mei kreeg het geweld vanuit de Sadr-aanhang een voorlopig hoogtepunt na het vrijdaggebed van 7 mei jl., waarbij het vooral in de steden Basra en Amara tot hevige onlusten kwam. Een week later kwam het ook in andere plaatsen in Zuid-Irak

tot gewelddadigheden. Hierbij was het opvallend dat vooral in de steden Nasiriya en Diwaniya, waar eerdere grootschalige pogingen tot opstand de kop waren ingedrukt, wederom diverse anti-Coalitie (CT) incidenten gemeld werden. Ook werd in al-Muthanna in deze periode een bovengemiddeld aantal anti-CT incidenten gemeld. Hoewel de rust na het weekeinde van 14-16 mei enigszins terugkeerde in het operatiegebied van de *Multi National Division South East* (MNDSE) worden er nog steeds anti-CT activiteiten gemeld.

De huidige situatie in de plaatsen Najaf, Kufa en Amara past in het normbeeld van de afgelopen weken in die steden, waarbij geregeld confrontaties tussen MM en Coalitietroepen plaatsvonden. Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat de situatie in de bovengenoemde steden een cruciale fase ingaat. De militaire druk op Muqtada al-Sadr en zijn aanhang door de Coalitie zal aanhouden en voor de bestuursoverdracht op 30 juni 2004 waarschijnlijk zelfs opgevoerd worden. Vanuit de MM zelf wordt hier waarschijnlijk ook rekening mee gehouden. Er zou sprake zijn van een recente versterking van MM in de steden Najaf en Kufa vanuit de gelederen van de Sadr-aanhang in de MNDSE, waaronder al-Muthanna. Dit kan een reden zijn van de relatieve rust in de MNDSE in de periode na het weekeinde van 14-16 mei jl.

Naast het geweld vanuit de Sadr-aanhang is er nog immer een aanhoudende dreiging vanuit de hoek van voormalige regime-aanhangers en buitenlandse strijders / internationale terroristische bewegingen. De aanhoudende anti-CT activiteiten van Muqtada al-Sadr en zijn aanhang in Zuid-Irak kunnen worden uitgebuit door voornoemde anti-CT groeperingen door (grootschalige) aanslagen te plegen. Ook zijn er onbevestigde berichten die duiden op pogingen van voormalige regime-elementen om samen te werken met de Sadr-beweging.

De situatie in Falluja is in zoverre genormaliseerd dat er geen gevechten meer plaatsvinden. De Falluja-brigade heeft de taken op veiligheidsgebied in de stad van de coalitie overgenomen. De eenheid is inmiddels gegroeid tot 1800 personen, waaronder elementen van het ICDC en de politie. Ook zijn in de eenheid personen opgenomen die voorheen tegen de coalitie vochten. Op papier is generaal Latif de commandant van de eenheid, maar er zijn sterke signalen dat de activiteiten worden aangestuurd door de eerder bekritiseerde (ex-Republikeinse Garde) generaal Saleh.

De veiligheidssituatie in al-Muthanna, en dan met name de dreiging die uitgaat van de Sadr-aanhang, wordt beïnvloed door ontwikkelingen op het nationale niveau. De gebeurtenissen in april en mei 2004 laten zien, dat vooral de incidenten in en rond de heilige shi'ietische plaatsen Najaf en Karbala van invloed zijn. In al-Muthanna speelden de meeste incidenten zich af in de steden as-Samawa en ar-Rumaytha, hetgeen onder meer ertoe heeft geleid dat het gebouw van de Sadr-beweging inmiddels is bezet door de Iraakse politie. Het optreden van de lokale autoriteiten en veiligheidsorganisaties geeft enige reden tot optimisme. Zij hebben voor een groot deel zelfstandig opgetreden en zijn geweld tegen de Sadr-aanhang niet uit de weg gegaan. Niettemin is hun loyaliteit en effectieve optreden niet gewaarborgd.

Opvallend bij de recente incidenten in al-Muthanna is, dat er geen mortieren meer zijn ingezet, maar dat de wijze van optreden was geënt op zogenaamde 'hit-and-run' acties, met gebruikmaking van handvuurwapens en raketwerpers. Het lijkt er op dat de aanvallers in staat zijn om verscheidene tactieken toe te passen, hoewel sturing

en middelen (personeel en materieel) slechts in beperkte mate voorhanden zijn. Ook de goede verhouding tussen de lokale bevolking en de Nederlandse troepen alsmede de harde anti-Sadr opstelling van de gouverneur van al-Muthanna, beperken de bewegingsruimte van de Sadr-aanhang. Dit komt bijvoorbeeld tot uiting in het feit dat een deel van de leiders en mogelijk ook (een deel van) de uitvoerders van aanslagen in al-Muthanna van buiten de provincie afkomstig zijn. Deze beperkingen maken het de MM moeilijk om grotere gecoördineerde aanvallen uit te voeren. Hun grootste kans op succes ligt in kleinschalige (*'hit-and-run'*) acties.

Nu ingeschat wordt dat de veiligheidssituatie op nationaal niveau de komende tijd eerder zal verslechteren dan verbeteren, moet verwacht worden dat de gewapende acties die zich sinds begin april in al-Muthanna in min of meerdere mate hebben gemanifesteerd, op zijn minst zullen aanhouden. De komende periode, in ieder geval tot en met de bestuursoverdracht op 30 juni 2004, moet een opeenvolging van incidenten zoals die zich recentelijk heeft voorgedaan, vaker worden verwacht.

II Internationaal Terrorisme (AIVD)

Op 17 mei kwam de voorzitter van de *Iraqi Governing Council* (IGC) Izzedine Salim, ook bekend als Abd' al-Zohra Othman al-Hajjaj, bij een aanslag met een autobom net buiten het hoofdkwartier van de CPA om het leven. Hij was één van de leiders van de shi'ietische al-Da'wa partij en sinds 1 mei voorzitter van de IGC. Op 22 mei raakte de vice-minister van Binnenlandse Zaken Abdul Jabbar al-Sheikli gewond bij een aanslag in Bagdad. Al-Sheikli was eveneens vooraanstaand lid van de shi'ietische al-Da'wa partij.

Hoewel de aanslag tegen Salim is opgeëist door de onbekende Arabische Verzetsbeweging/Rashid Brigades en de aanslag tegen al-Sheikli nog niet is geclaimd, zijn deze waarschijnlijk gepleegd door elementen verbonden aan het netwerk van de aan al-Qa'ida gerelateerde Jordaanse terroristenleider Abu Musab al-Zarqawi. In januari 2004 is in Irak een brief aangetroffen in het bezit van een al-Qa'ida *operative*, gelieerd aan al-Zarqawi, waarin een strategie wordt uiteengezet om de situatie in Irak met het oog op de machtsoverdracht op 30 juni zoveel mogelijk te destabiliseren. In de brief wordt opgeroepen vooral de Iraakse shi'ietische bevolking aan te vallen om zodoende tegenacties tegen de soennitische Irakezen uit te lokken. Een spiraal van geweld leidend tot een burgeroorlog zou de machtsoverdracht naar 30 juni onmogelijk moeten maken. De zware bomaanslagen op 2 maart tegen shi'ietische pelgrims tijdens de Ashoura-herdenkingen in Bagdad en Kerbala kunnen als onderdeel van deze strategie worden gezien. Met de aanslagen tegen Salim en al-Sheikli proberen islamistisch-terroristische groeperingen twee doelen te bereiken. Aanvallen op belangrijke politieke shi'ietische leiders dienen de genoemde spiraal van sectarische strijd te veroorzaken en daarmee de machtsoverdracht te frustreren. Voorts worden met de aanslagen tegen Salim en al-Sheikli leden van het -in de ogen van islamistische terroristen- volstrekt illegitieme en door de VS geïnstalleerde overgangsbestuur uitgeschakeld als onderdeel van de strijd tegen de Amerikaanse aanwezigheid in Irak. In de aanloop naar de machtsoverdracht op 30 juni zijn meer (grootschalige) aanslagen met een sterke symbolische waarde en politieke impact te verwachten.

III Economische ontwikkelingen (BZ)

Op 25 en 26 mei jl. is te Doha de tweede bijeenkomst van het donorcomité van de International Reconstruction Fund Facility for Iraq (IRFFI) gehouden. De eerste dag verzamelde alle donoren die middelen aan het fonds toegezegd hebben, terwijl de tweede dag uitsluitend voor de leden van het donorcomité was. Tijdens de bijeenkomst werden donoren ingelicht over de activiteitenprogramma's van de Wereldbank en de VN, en opgeroepen ook lange termijn toezeggingen te doen. De vorderingen in implementatie van de middelen zijn vooralsnog echter beperkt, wat te wijten is aan de nog altijd zeer gebrekkige veiligheidssituatie.

+++++

BIJLAGE

Kort overzicht van (beweging van) Muqtada al-Sadr

Algemeen

Muqtada al-Sadr is de politieke leider van de *Jama'at al-Sadr al-Thani* (de Groep van de Tweede Sadr) die in april 2003 op het toneel verscheen in de nasleep van de militaire interventie in Irak. Muqtada al-Sadr is de zoon van ayatollah Muhammed Sadiq al-Sadr, een vooraanstaande religieuze shi'ietische leider die in 1999 vermoord werd. Na de dood van zijn vader dook Muqtada al-Sadr onder en organiseerde zijn volgelingen in de omgeving van Najaf, Kerbela en Kufa. Daar, en in de grote shi'ietische wijk in Bagdad (inmiddels omgedoopt tot Sadr City), is de Sadr-groep het sterkst vertegenwoordigd.

Aangezien de religieuze rang van Muqtada al-Sadr niet zo hoog is (hojatollah), richtte de groepering zich voor haar geestelijke leiding op ayatollah Kazim al-Ha'iri. Deze al-Ha'iri verliet in 1973 Irak na zijn basisopleiding in Najaf om zijn studie voort te zetten in Iran. In de afgelopen maanden echter leidde het grillige optreden van al-Sadr tot een verwijdering tussen de Sadr-beweging en al-Ha'iri.

Organisatie

De organisatie ondervond vanaf het begin diverse problemen die terug te voeren zijn op de snelle en derhalve onzorgvuldige wijze waarop Muqtada al-Sadr zijn beweging heeft opgebouwd na de val van Saddam Hoessein. De partijdiscipline is zeer matig, waardoor zijn vertegenwoordigers bij tijd en wijle hun persoonlijke belangen boven de partijbelangen kunnen stellen. Een deel van zijn volgelingen houdt zich bezig met criminele activiteiten, waaraan Muqtada al-Sadr geen einde kan maken. Sommige naaste medewerkers twijfelen ook over de juistheid van zijn beleid, hetgeen zijn leiderschap ondermijnt.

Mahdi Leger

De gewapende tak van de beweging van Muqtada al-Sadr wordt door zijn aanhangers het Mahdi leger genoemd. Het personeel van dit leger bestaat uit twee delen. Allereerst zijn er de leden die van het begin af aan lid zijn. Zij vechten om ideologische redenen en worden beschouwd als de harde kern. Deze harde kern bestaat uit enkele honderden aanhangers, waarvan het gros in de omgeving van Najaf en Kufa is ontplooid. De rest van de aanhang bestaat uit zogenaamde meelopers. Dit betreft jonge mannen die veelal werkloos zijn en er geen vertrouwen in hebben dat hun situatie op korte termijn zal verbeteren. Veel van deze jonge mannen worden in Bagdad (Sadr city) geronseld. Deze meelopers hebben slechts zeer beperkt een militaire achtergrond en er zijn gradaties in hun gelederen aan te brengen. Zo zijn er personen die zich beperken tot morele steun, bij demonstraties en dergelijke, tot personen die zich in de loop van de afgelopen weken hebben ontpopt als net zulke fanatieke aanhangers als de harde kern dat is. De totale sterkte van het Mahdi leger is hierdoor wisselend. De beweging was en is in staat om zonedig duizenden mensen in heel Zuid-Irak (en Bagdad) op de been te brengen om tegen de Coalitie te demonstreren. Er zijn een paar duizend man die bereid zijn om daarbij ook geweld te gebruiken en er zijn een paar honderd man die een harde kern vormen.

De organisatie van de beweging is sterk lokaal georiënteerd. In diverse plaatsen in Zuid-Irak hebben bepaalde geestelijken en stamleiders zich opgeworpen als strijders voor Sadr. De meeste van hen laten zich leiden door lokale motieven. Vaak zijn het stamleiders die met de val van het bewind een bepaalde positie zijn kwijtgeraakt, of leiders die vrezen in de nieuwe staatsstructuur minder zeggenschap te krijgen. Zij gokken er op dat Sadr op het nationale niveau een bepaalde positie zal verwerven die hen in de toekomst voordelen op kan leveren. In de Iraakse cultuur is dergelijk clientisme een bekend verschijnsel. Deze lokale leiders hebben een historische achterban die vaak onjuist wordt betiteld als volgelingen van Sadr. Zij volgen hun lokale leider zoals zij altijd al gedaan hebben. Omdat de militante delen van deze lokale bewegingen geen ideologische volgelingen van Sadr zijn, kunnen zij niet worden gezien als leden van het Mahdi leger. Feitelijk wordt het Mahdi leger slechts gevormd door de harde kern van enkele honderden personen. De lokale militante bewegingen worden Muqtada's militias (MM) genoemd.

Het hierboven geschetste onderscheid is echter veranderlijk. Geregeld worden de meest fanatieken onder de lokaal georiënteerde strijders naar Najaf gestuurd om daar te vechten. Zo wordt de sterkte van de harde kern, ondanks verliezen door Coalitie-optreden, kwantitatief op niveau gehouden. Anderzijds zijn er ook bewegingen geweest vanuit Najaf naar andere gebieden, om daar het verzet nieuw elan te geven. Dit is bijvoorbeeld in Muthanna gebeurd. De geleidelijke "verdunding" van de kwaliteit van de harde kern in Najaf beperkt steeds meer de militaire bewegingsruimte van Sadr. Op 14 mei hoopte hij, na de beschadiging van het Imam Ali-heiligdom, zijn revolutie nieuw leven in te kunnen blazen. Dit lukte hem niet en na een nieuwe beschadiging op 25 mei zijn er nauwelijks reacties vanuit de bevolking tegen de Coalitie waargenomen. Vooralsnog onbevestigde berichtgeving geeft daarnaast aan dat zijn beweging sterk lijdt onder desertie, afname van moreel en een tekort aan munitie.

Opstelling

Vanaf het begin sprak Muqtada al-Sadr zich uit tegen een langere bezetting van Irak door buitenlandse militaire eenheden, hoewel hij niet opriep tot gewelddadig verzet. In eerste instantie zette Muqtada al-Sadr zich vooral af tegen andere shi'ietische leiders, in het bijzonder de SCIRI-leiding. Deze heeft in het verleden de Sadr-clan beschuldigd van collaboratie met Saddam Hoessein. Ook de speciale relatie tussen SCIRI en Iran is Muqtada al-Sadr met zijn Iraaks-nationalistische slogans een doorn in het oog. Iraanse pogingen tot toenadering wees Muqtada al-Sadr af.

Tegelijkertijd is snel duidelijk geworden, dat Muqtada al-Sadr nauwelijks een politiek-strategische visie ontwikkeld heeft, anders dan voor zichzelf een (hoofd)rol op te eisen in de nieuwe politieke constellatie. Hiertoe voert hij een zeer opportunistisch beleid dat zich plotsklaps kan wijzigen. In de eerste maanden trachtte hij door middel van veel retoriek zijn aanhang te vergroten, ten koste van de andere shi'ietische machtsfactoren. Uit de matige respons vanuit de bevolking en afkeurende reactie van al-Ha'iri viel op te maken dat hij daarmee weinig succes had. Daarna stelde hij zich weer terughoudender op in de hoop hiermee meer succes te boeken.

April 2004

Op 3 april wijzigde de situatie zich drastisch. In de voorgaande dagen verordonneerde de CPA zowel de sluiting van zijn krant als de arrestatie van zijn

naaste medewerker Mustafa al-Yaqubi. Dit leidde tot grootschalige protesten die uitmondde in schermutselingen met Coalitietroepen die sindsdien aanhouden. De onverwachte arrestatie hield verband met de moord op de shi'ietische geestelijke al-Khu'i in april 2003. Ook tegen Muqtada al-Sadr loopt al sinds oktober 2003 een arrestatiebevel in dit kader, waaraan tot op dat moment geen uitvoering was gegeven. De reden voor deze koerswijziging van de CPA is onduidelijk.

Relatie met andere politieke actoren

Muqtada al-Sadr kan binnenskamers op weinig steun rekenen van de verschillende geestelijke en politieke leiders van de shi'ietische bevolkingsgroep, aangezien hij door zijn recalcitrante optreden veel leiders van zich heeft vervreemd. Zelfs zijn geestelijk leidsman al-Ha'iri heeft al meermaals aangegeven dat Muqtada al-Sadr zich moet schikken naar de huidige stand van zaken. Ali al-Sistani, die als meest prominente geestelijk leider de houding van de shi'ietische bevolkingsgroep wezenlijk beïnvloedt, kan weinig waardering opbrengen voor deze politieke stokebrand. Net als de andere shi'ietische leiders streeft hij naar het vertrek (op termijn) van de Coalitie en bijgevolg de shi'ietische dominantie van de politieke arena in Irak, maar wel op vreedzame wijze. Zij beschouwen het optreden van al-Sadr als een obstakel in deze ambitie, omdat diens optreden de betrekkelijke eendracht van de shi'ieten ondermijnt en de (wankele) politieke stabiliteit bedreigt.

Aanhang

Dit laat onverlet dat de aanhang van Sadr vooral te vinden is onder de grote groep van weinig opgeleide en vaak werkloze jongeren. Zij laten zich in mindere mate leiden door de rationele overwegingen van leiders als Sistani, maar willen een directe verbetering van hun situatie zoals hen wordt toegezegd door Muqtada al-Sadr. Door zijn afkomst, opvoeding en opleiding is Muqtada al-Sadr erin geslaagd het onder de shi'ieten latent aanwezige activisme te mobiliseren. Dit heeft een lange traditie onder de shi'ieten, enerzijds door het eeuwenlange verzet tegen de sunnitische hegemonie binnen de islam, en anderzijds door de sociaal-economische achterstelling in de afgelopen eeuw in Irak.

Het is evident dat de tot april matige populariteit van Muqtada al-Sadr een flinke oppepper heeft gekregen. Het verzet van een persoon met deze familienaam is een publiekstrekker door de status die zijn vader en oudoom als shi'ietische geestelijk leiders genoten. Tezamen met de algemene onvrede over de gang van zaken in Irak, kan de arrestatie van een shi'ietische politiek leider met deze achtergrond niet alleen bij zijn aanhang, maar ook bij de rest van de Zuid-Iraakse bevolking leiden tot (verdere) vervreemding van de buitenlandse militaire eenheden en zelfs tot openlijke vijandschap.

Muqtada al-Sadr aanhang in Muthanna

De religieuze aanhang van Muqtada al-Sadr in Muthanna is gering. Slechts een kleine groep (enkele tientallen personen) zou actief aanhanger zijn van Muqtada al-Sadr en mogelijk beschikken over niet meer dan 200-300 sympathisanten. Deze aanhang bevindt zich voornamelijk in de steden Rumaytha en Samawa, waarbij in deze steden een beperkte commandostructuur van het Mahdi-leger aanwezig is. Een deel van de leiders in Muthanna is afkomstig van buiten de provincie afkomstig. Toen begin april in andere steden de revolte van al-Sadr om zich heen greep, bleef het in

eerste instantie rustig in Muthanna. Pas toen een Sadr-leider van buiten de provincie in Samawa arriveerde, deden zich ook hier de eerste geweldsincidenten voor.

Vooruitblik

Cruciaal voor verdere ontwikkelingen is het optreden van de Coalitie. Het huidige, beperkte, militaire optreden heeft geresulteerd in zware verliezen aan de zijde van de Sadr-beweging. Deze zijn niet alleen ten koste gegaan van de 'meelopers', maar ook van de 'harde kern'. Er zijn aanwijzingen dat het moreel van de militante aanhang hierobder geleden heeft. Het spreekt echter vanzelf dat ook een relatief gering aantal vastbesloten kernleden voor de nodige problemen kan zorgen.

Op dit moment neemt bij de diverse Iraakse politieke en religieuze actoren de tolerantie jegens Muqtada al-Sadr en zijn revolte af. Maar de stemming onder de bevolking kan omslaan en zich nadrukkelijk tegen de Coalitie richten, indien deze al-Sadr met zware militaire middelen gaat aanpakken, bijvoorbeeld om de kwestie te 'regelen' voor de bestuursoverdracht van 30 juni. Als er zware schade wordt toegebracht aan de shi'ietische heiligdommen, zullen de Coalitietroepen hoe dan ook als schuldigen worden aangemerkt.

Ook een 'Iraakse' oplossing in de vorm van een gewelddadige actie van een andere Iraakse militie tegen al-Sadr kan gemakkelijk uit de hand. Niet alleen kan de actie zelf gepaard gaan met veel bloedvergieten, maar tevens kan deze een precedent vormen voor toekomstige ontwikkelingen. Het beslechten van (hoogoplopende) politieke geschillen tussen shi'ietische partijen door de inzet van shi'ietische (of stam)milities zal de veiligheidssituatie op termijn niet bevorderen.

De huidige benadering (beperkt militair optreden tegen zijn strijders en hem politiek verder isoleren) lijkt de beste manier te zijn om de revolte van al-Sadr in te dammen.